ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਅਨਜ

ਬਨਾਮ

ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਰਾਜ

(2015 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1076-1077)

ਅਗਸਤ 08, 2023

[ਸੀ. ਟੀ. ਰਵੀਕੁਮਾਰ* ਅਤੇ ਸੰਜੈ ਕੁਮਾਰ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਦਾ: ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਧਾਰਾਵਾਂ 201, 300, 302, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਬਾਹਰੀ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਤੇ ਮੋਟਿਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਸਬੂਤ – ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ – ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ – ਜਦੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ:

ਫੈਸਲਾ: ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਜਿਊਂਦਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ – ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਬੂਤ' ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰ◌ੰਖਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ – ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਤਵਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਨੇੜੇ ਫੋਡਰ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਮਾਨ ਲਈ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ – ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਾਹਣਾ ਕੀਤੀ – ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰ◌ੰਖਲਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਕੜੀ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾਵਾਂ 201, 300 ਅਤੇ 302 ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਇਕੱਠੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹਨ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜੋ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੰਦਿਆਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸਬੂਤ – ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ – ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ – ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ

ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨੇਤਰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਜਿਊਂਦਾ ਹੈ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ - ਅਸਵੀਕਾਰਯਤਾ:

ਫੈਸਲਾ: 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ, ਘਟਨਾ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਦੀ ਥਿਓਰੀ ਦਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਣਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖੇ ਗਏ ਸਨ, ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ - ਇਸ ਦਾ ਅਪਰੋਕਸ਼ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅਸਵੀਕਾਰਯ ਹੈ - ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਰ ਤੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕਿ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਦੀ ਥਿਓਰੀ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ

ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ।

ਸਬੂਤ – ਮੋਟਿਵ – ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ/ਅਪਰਯਾਪਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ – ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣਾ:

ਫੈਸਲਾ: ਮੋਟਿਵ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਸਵੈਚਛਿਕ ਕਾਰਜ ਪਿੱਛੇ, ਸੰਭਵਤਃ, ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ – ਜਦੋਂ ਅਭਿਯੋਗ ਇੱਕ ਮੋਟਿਵ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਟਿਵ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਪਰਯਾਪਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਤੱਥ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸਬੂਤ – ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ – ਮੋਟਿਵ – ਜਦੋਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ:

ਫੈਸਲਾ: ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-9 (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਭਰਾ) ਨੇ ਸੁਝਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 29.05.1999 ਨੂੰ ਮੋਟਿਵ ਵਜੋਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ, ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਚ ਨਿਕਲਿਆ – ਪਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਮੋਟਿਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ – ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਅਪਹਰਣਕਰਤਾਓਂ/ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੋਟਿਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ('ਪੀ') ਨੂੰ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਟਵਾਰਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ – ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੇ ਕਟਵਾਰਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਇੱਕੱਠੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ – ਹੋਰ, ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ 'ਪੀ' ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭੈਣ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਭੈਣ ਹੋਣ ਦਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਭਰਾਈ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਕੀ ਹੈ – ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਵੀ ਅਭਿਯੋਗ ਸਿਰਫ ਪੀਡਬਲਯੂ-7 ਅੱਗੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਏ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ –ਇਸਤਗਾਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ - ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 'P' ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਹੈ; ਕੀ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਸੀ; ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਕੀ ਉਸਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਵਿੱਚ ਕੱਟੇਵਾਲਾ ਲਾਂਘੇ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਲਈ ਮ੍ਰਿਤਕ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ; ਕੀ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਥਾਨ ਕਿਹਾ; ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਖੋਹ ਲਈ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਉਸਦੀ ਚੁੰਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਖੁਦ 'ਪੀ' ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ - ਪਰ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। [ਪਾਰਾ 30 ਅਤੇ 33]

ਸਬੂਤ – ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ – ਮਕਸਦ – ਮਹੱਤਵ:

ਫੈਸਲਾ: ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਕਸਦ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਕਸਦ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾ 364 ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34 – ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼:

ਫੈਸਲਾ: ਧਾਰਾ 34 ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ 'ਆਮ ਇਰਾਦਾ' ਦੀ ਗੱਲ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ – ਧਾਰਾ 364 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਅਗਵਾ ਜਾਂ ਅਪਹਰਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ – ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਪਹਿਲੇ ਦੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਮ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਅਗਾਧ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਸਕਣ – ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 364 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਇੱਕ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਰਤੁਅਲੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ—ਪੀਡਬਲਿਊਜ਼ 7 ਤੋਂ 10 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ, ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਵਿਜ਼., ਚੁੰਨੀ, ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ – ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾ/ਅਪਹਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਆਮ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੋਏ ਮਕਸਦ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਤਲ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾਜਨਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ – ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 364/34 ਅਧੀਨ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਿਆ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ 60 – ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ – ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੇ ਸਬੂਤ, ਜੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹਨ:

ਫੈਸਲਾ: ਧਾਰਾ 60 ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—ਪਰ, ਇਹ ਤਬ ਹੀ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਿਆਨ ਦੀ ਫੈਕਟਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ — ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਦੀ ਫੈਕਟਮ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਰੀਕ ਅੰਤਰ ਹੈ — ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 'ਪੀ' ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੇਦਵਾਲਾਲ ਪਾਸਾਗੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੋਲਡਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇਗੀ – ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਲਗਭਗ 08:30 ਵਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ 'ਪੀ' ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ – ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 60 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਬਾਰੇ ਅਤੇ 'ਪੀ' ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਬਾਰੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਨੂੰ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਉਸ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 23 ਅਤੇ 24] ਸਬੂਤ – ਗੈਰ-ਅਦਾਲਤੀ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਜੋ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ PW-7 ਨੂੰ ਕੀਤਾ – ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ:

ਫੈਸਲਾ: ਗੈਰ-ਅਦਾਲਤੀ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ – ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, PW-7 ਦੇ ਗੈਰ-ਅਦਾਲਤੀ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ।

ਸਬੂਤ – ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਯਾਨੀ ਕਿ, ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਚੁੰਨੀ:

ਫੈਸਲਾ: ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸੁਲਭ ਹੈ – ਸਵਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗੈਰ-ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਅਤੇ PW-6 ਅਤੇ PW-14 ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਚੁੰਨੀ ਅਤੇ ਪਰਸ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸਤੀਸ਼ (2005) 3 SCC 114 : [2005] 1 SCR 1132; ਬੁਧਸੇਨ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1979) 3 SCC 300; ਜੇ.ਡੀ. ਜੈਨ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ (1982) 1 SCC 143 : [1982] 2 SCR 227; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਾਬੂ ਰਾਮ AIR 2000 SC 1735 : [2000] 2 SCR 1201; ਜ਼ਹੀਰਾ ਹਬੀਬੁੱਲਾ ਸ਼ੇਖ਼ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2006) 3 SCC 374 : [2006] 2 SCR 1081; ਚੱਤਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (2008) 14 SCC 667 : [2008] 12 SCR 765; ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1995) 3 SCC 199 : [1995] 5 Suppl. SCR 10; ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2000) 12 SCC 341 : [2001] 7 SCR 973 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਹੱਟੀ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (2007) 12 SCC 471 : [2007] 5 SCR 221 – ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਗੋਪਾਲ ਪੁੱਤਰ ਯਸ਼ਵੰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ (1986) 2 SCC 93 : [1986] 1 SCR 199; ਚੱਤਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (2008) 14 SCC 667 : [2008] 12 SCR 765;ਜਗਦੀਸ਼ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2009) 9 SCC 495 : [2009] 14 SCR 727 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸ਼ਰਮਾ 2007 (94) DRJ 777 (DB) – ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ।

ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1076-1077 ਦੇ 2015।

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 30.07.2014 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ CRA ਨੰਬਰ 685 ਅਤੇ 671 ਦੇ 2002 ਵਿੱਚ।

ਪਰਦੀਪ ਗੁਪਤਾ, ਪਰਿਨਵ ਗੁਪਤਾ, ਮਿਸਿਜ਼ ਮਾਨਸੀ ਗੁਪਤਾ, ਰਾਹੁਲ ਕੁਮਾਰ ਚੌਧਰੀ, ਡਾ. (ਮਿਸਿਜ਼) ਵਿਪਿਨ ਗੁਪਤਾ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਦੀਪਕ ਠੁਕਰਾਲ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਗੌਤਮ ਸ਼ਰਮਾ, ਡਾ. ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਸਾਈਨ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਜਵਾਬੀ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਸੀ. ਟੀ. ਰਾਜਵੀਕੁਮਾਨ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

1. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ('ਆਈਪੀਸੀ' ਲਈ ਛੋਟਾ) ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਦੇਵਿੰਦਰ @ ਕਾਲਾ, ਪੁੱਤਰ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ, ਧਾਰਾ 302, ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 121/99/2000 ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 17/2000 ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ C.R.A. ਨੰਬਰ-ਡੀ-671-ਬੀ ਦੇ 2002 ਅਤੇ C.R.A. ਨੰਬਰ 685-ਡੀਬੀ ਦੇ 2002 ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 30.07.2014 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੁਣੌਤੀਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

2. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਦੇਵਿੰਦਰ @ ਕਾਲਾ, ਜੋ ਕਿ 10+2 ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸਿੰਜਾਈ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ, 25.06.1999 ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। 26.06.1999 ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ (PW-9) ਨੇ ਇੱਕ ਲਾਪਤਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 28.06.1999 ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਅੱਠ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਵਿਜ਼., ਰਣਬੀਰ, ਬਲਵਾਨ, ਰਾਮ

ਕੰਵਰ, ਸਤਪਾਲ, ਰਾਮਬੀਰ, ਸਨੁੰਦਰ, ਨਰੇਂਦਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ। 28.06.1999 ਨੂੰ, ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪੱਛਮੀ ਯਮੁਨਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪੁਲ ਹੇਠਾਂ ਸਾਮਿਪੁਰ ਬਾਦੀ ਕੋਲ ਤੈਰਦੀ ਹੋਈ ਮਿਲੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸੜ ਚੁੱਕੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਹਨੁਮਾਨ ਦਾ ਟੈਟੂ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਗੋਵਿੰਦ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਿਆ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 220/99 ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 364, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਅਧੀਨ ਪੀ.ਐਸ. ਰਾਈ ਸੋਨੀਪਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ

ਗਈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-10 ਮੁਕੇਸ਼ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-8 ਆਜ਼ਾਦ ਤੋਂ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 201 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਜੋੜੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ।

3. ਕੇਸ ਦੇ ਅਜੀਬ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ, 'ਤੇ 15.11.1999. ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ: -

"ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ: ਕਿ 25.06.1999 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਨਾਹੜੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦਵਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਸੁਖਬੀਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਧਾਰਾ 364 ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਨੋਟਿਸ।

ਦੂਸਰਾ: ਕਿ ਉਕਤ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਨਾਹਰੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਦਵਿੰਦਰ ਦੀ ਮੌਤ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੁਖਬੀਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਧਾਰਾ 34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ.

ਤੀਜਾ: ਕਿ ਉਕਤ ਤਾਰੀਖਾਂ, ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਮ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਅਗਾਊ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧ, ਜਾਂਚ ਦੇ ਕਾਬਲ ਅਪਰਾਧ, ਕਤਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੌਤ ਜਾਂ ਉਮਰ ਕੈਦ ਨਾਲ ਹੈ, ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੇ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕੁਝ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ, ਜਾਂਚ ਦੇ ਕਾਬਲ, ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀਵਾਲਾ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 201/34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਜ੍ਞਾਨ ਵਿੱਚ ਹਨ।"

4. ਨਤੀਜਤਨ, ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਗਏ। ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਜੋ ਅਭਿਯੋਗ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸਤਰਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਕਰਨ ਉੱਤੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸੁੱਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੁਧਾਰ, ਸੀ.ਆਰ.ਆਰ.ਨੰਬਰ 2422/2002, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਰੱਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ।

5. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵਾਧੂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ।

6. ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਕੈਨਿੰਗ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਬੂਤ, ਬਾਹਰੀ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ, ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਤੇ ਮੋਟਿਵ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਇਪੋਥੀਸਿਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੋਸ਼ਯੋਗ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਹੈ।

7. ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਸਮਾਨ ਨਤੀਜੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਿੰਦਰ @ ਕਾਲਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੋਸ਼ਯੋਗ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਡਾ. ਕੇ. ਗੋਏਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ (ਐਕਸ.ਪੀਡੀ) ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਨੀਚੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ

ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਰਾਹਿਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਾਇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗਲੇ ਦੀਆਂ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਦਮ ਘੁੱਟਣਾ ਹੈ, ਸਬਕਟੇਨੀਅਸ ਬਰੂਜ਼ਿੰਗ, ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਬਰੂਜ਼ਿੰਗ ਅਤੇ ਹਾਇਓਇਡ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਸਬਲਕਸੇਸ਼ਨ। ਇਹ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਹਨ ਜੋ ਗਲੇ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਦੌਰਾਨ ਦੂਜੇ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ। ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਨੇ ਹੋਰ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗਲੇ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ ਸਧਾਰਨ ਕੋਰਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ। ਇਸ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਮਾਨ ਨਤੀਜਾ ਕਿ

ਦੇਵਿੰਦਰ @ ਕਾਲਾ ਦੀ ਮੌਤ ਇਕ ਕਤਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦਾ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਬੇਦਾਗ ਹੈ।

8. ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੌਤ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਹੈ, ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕੌਣ ਹੈ/ਹਨ? ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਗਏ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕੜੀ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਸਬੂਤ ਹੈ। 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਘਟਨਾ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ:-

9. ਸੂਬਾ ਯੂ.ਪੀ ਬਨਾਮ ਸਤੀਸ਼, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਿਦਾਂਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅੰਤਰਾਲ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਜਿਊਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਇੰਨਾ ਛੋਟਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ਼ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਅੰਤਰਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

10. ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੱਟੀ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸੂਬਾ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ, ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਬਾਰੇ ਉਕਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

11. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ 17 ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਬੇਬਾਕ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਸ ਭਾਗਿਆਨਕ ਦਿਨ ਨੂੰ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਨੇੜੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰਤ ਚਰਚਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਖੋਜ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਗਾੜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 10 ਵਿੱਚ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ: -

"ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ....."

12. ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਹੇਠਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਖੋਜ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ ਹੈ

ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਬੂਤ' ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੜੀ ਵਜੋਂ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

13. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਪਸ਼ਟ ਖੋਜ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਕਤਾਵਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਮਾਨਿਆ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 13 ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:-

"ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੁਕੇਸ਼, ਸਰਵਣ, ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਆਜ਼ਾਦ, ਦਯਾ ਨੰਦ, ਮੁਕੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਹਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਮਨਹੂਸ ਦਿਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ।"

14. ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਕੇ ਖਿੱਚਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਦੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੜੀ ਵਜੋਂ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ PW-10 ਮੁਕੇਸ਼, PW-8 ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ PW-7 ਦਯਾ ਨੰਦ ਦੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਅਤੇ ਪੂਨਮ ਨੇ ਕਤਾਵਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ 25.06.1999 ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਉਹ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ,ਅਪੀਲਕਰਤਾ- ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਪੂਨਮ ਤੋਂ ਚੁੰਨੀ ਖੋਹ ਲਈ ਅਤੇ ਦਵਿੰਦਰ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਰਦਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖੜੀ ਅੰਬੈਸਡਰ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੋਲ ਲਿਜਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨਹਿਰ ਨੇ ਕਿਹਾ.

15. ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਖਿਲਾਫ ਤਹਿ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ,ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਖਿਲਾਫ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾ ਦੋਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ,ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 364 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਸੀ। 'ਆਮ ਇਰਾਦਾ' ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਦਰੁੱਦੀਨ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ:-

"ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਅਭਿਯੋਜਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ, ਜਿੰਨੀ ਵੀਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ, ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੂੰਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ, ਚਾਹੇ ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਪਰੋਕਸੀ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਮਨਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਜਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ,ਚਾਹੇ ਇਹ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਧਾਰਾ 364, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਝਲਕ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਅਗਵਾ ਜਾਂ ਅਪਹਰਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਤਲ ਦੇ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।
(ਦੇਖੋ ਫੈਸਲਾ ਗੋਪਾਲ & ਓਰਸ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ).

16. ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 364 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਹਿਲੇ

ਦੋਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੇ ਅਗਾਂਹ ਵਿੱਚ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਡਨੈਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸ਼ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਇਹ ਅਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾਓਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ।"

17. ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸੁਸ਼ੀਲ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਉੱਠੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, (ਉਪਰੋਕਤ) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿਰਫ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਜਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ:-

"ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 364/34 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 364/34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

18. ਇਹ ਇੱਕ ਤੱਥ ਹੈ ਜੋ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਉਲਲੇਖ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 364 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਵਿਰਤੁਅਲੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ 7, 10, 14 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ, ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਵਿਜ਼., ਛੁਰੀ, ਮੋਟੀਵ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਤੀਜਤਨ, ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਡਨੈਪ/ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ, ਉਹ ਮੋਟੀਵ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਏ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭੈਣ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾਜਨਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ 'ਤੇ ਹੋਇਆ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਧਾਰਾ 364/34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

19. ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਹੀਂ ਬਰਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਟਿੱਪਣੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਨੰਗੇ ਅਧਿਐਨ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਪਰੀਖਿਆ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਪੀਡਬਲਯੂ-7, ਪੀਡਬਲਯੂ-8 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਪਣੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ।

20. ਪੀਡਬਲਯੂ-10, ਪੀਡਬਲਯੂ-8 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-7 ਦੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ', ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਰੀਖਿਆ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨੇਤਰ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

21. ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ

ਕਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਤੀਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੱਟੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਉਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਤਦ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਜਿਉਂਦਾ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਇੰਨਾ ਛੋਟਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤੇ, ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਛੱਤਰ ਸਿੰਘ & ਅਨ੍ਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਸੀ।

22. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਵਿਰਤੁਅਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਤਵਾਵਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਜਾਂ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਦੇ, ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ PW-10 ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। PW-10 ਮੁਖੇਸ਼ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦਾ ਦੋਸਤ ਸੀ ਅਤੇ 25.06.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 2.00 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇਵਿੰਦਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਰ ਨਾਲ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੇ ਪਿਤਾ) ਦੇ ਘਰ(ਗਫਲਰ) ਵਿੱਚ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੇ ਪੂਨਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਤਵਾਵਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੇਤੋਂ ਆਪਣੇ ਟਰੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦੋਨੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਜ., ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ PW-10 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਸਕੈਨਿੰਗ ਇਹ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਐਕਸਟ.ਡੀ.ਡੀ. ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ/ਛੱਡਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਜੋ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮੂਲ ਖਿਲਾਫ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 25.06.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਥਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਖੇਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ ਉਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਤਵਾਵਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ। ਪਰੰਤੂ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਐਕਸਟ. ਡੀ.ਡੀ. ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ 25.06.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਉਹ 'ਕਤਵਾਵਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਛੱਡਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮੂਲ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੇ PW-10 ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਪੂਨਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਟਵਾਲਾ ਪਾਸੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਘਟਨਾ ਉੱਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਕਟਵਾਲਾ ਪਾਸੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

23. ਉਪਰੋਕਤ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਹੁਣ, ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ' ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਕੜੀ ਵਿੱਚ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸੱਬੂਤ' ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੇ ਔਚਿਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਕੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 60 ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੋਸਟ੍ਰੁਲੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਤਬ ਹੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਦੀ ਫੈਕਟਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਦੀ ਫੈਕਟਮ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਰੀਕ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੇ.ਡੀ. ਜੈਨ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ

ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 10 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਸੁਬਰਮਨੀਅਮ ਬਨਾਮ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਟਰ, (1956) 1 WLR 965 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ, 'ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜੋ ਖੁਦ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਸੁਣਵਾਈ। ਇਹ ਸੁਣਵਾਈ ਅਤੇ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਬੂਤ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ, ਅਕਸਰ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।'

24. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਰਹੂਮ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੂਨਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਟਵਾਲਾ ਪਾਸੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇਗੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਧੁੰਦਲਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ, ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਮਰਹੂਮ ਦੇਵਿੰਦਰ ਅਤੇ ਪੂਨਮ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 60 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ10 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਕਿ ਮਰਹੂਮ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਪੂਨਮ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਬਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣਗੇ ਤਾਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਉਸ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਪੂਨਮ ਅਤੇ ਦਵਿੰਦਰ ਸਨ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਮਿਲੇ ਸਨ ਕੱਤਵਾਲਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਦਾ ਕਮਰਾ।

25. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਨਾਲ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਰਾਜ਼ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 03.07.1999 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ / ਸੂਚਨਾ ਕਿਵੇਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਰ ਕੋਣ ਤੋਂ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਰ ਤੇ, ਇਸਨੂੰ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸਨੂੰ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ' ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ।

26. ਪੀਡਬਲਿਊ-8 ਆਜ਼ਾਦ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਮੁਕੇਸ਼ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ 25.06.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਗੁੰਨੀ ਬੈਗ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਐਂਬੈਸਡਰ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਟਾਵਾਲਾ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਉਕਤ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੇਸ਼ (ਪੀਡਬਲਿਊ-10) ਉਸਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-7 ਦਯਾਨੰਦ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸਦਾ ਦਾਦਾ ਜੁਗ ਲਾਲ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਾਦਾ ਅਸਲੀ ਭਰਾ ਸਨ ਅਤੇ

ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲ ਭਰਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

27. ਪੀਡਬਲਿਊ-8 ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਿਆਂ, ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 25.06.1999 ਨੂੰ ਰਾਤ 08.30 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਿਲੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਲਾਟ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਡਲ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਐਂਬੈਸੱਡਰ ਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਦੇਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਕੋਟਲਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਐਂਬੈਸਡਰ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਟਾਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਲੈ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸ.ਪੀ.ਡੀ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਿ ਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਟਾਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਪੀਡਬਲਿਊ-10, ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਤ 08.30 ਵਜੇ ਖੇਤ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਜੇ ਉਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਭਾਵ ਕਿ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ 25.06.1999 ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-9 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿਓ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਦੇਵਿੰਦਰ ਘਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-8, ਪੀਡਬਲਿਊ-9 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਦੇ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਡਾ. ਕੇ. ਗੋਏਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿਓ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਐਕਸ.ਪੀ.ਡੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ।

ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ।

28. ਐਕਸ.ਪੀ.ਡੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 29.06.1999 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 02.30 ਵਜੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੌਤ ਅਤੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 3 ½ ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ 26.06.1999 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 02.30 ਵਜੇ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤੈਰਦਾ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਦੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

29. ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ 28.06.1999 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10.30 ਵਜੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਲਮ 17 ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ “ਸਰੀਰ ਸਖ਼ਤ ਹੈ ਪਤਲਾ ਜਾਂ ਕੰਪੋਜ਼ਡ" ਜਵਾਬ ਇਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, "ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਮਾਸ ਵਾਲਾ।" ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਲਾਸ਼ ਸੜੀ ਹੋਈ ਦੇਖੀ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਵੀ 'ਤੇ ਦਰ, ਸਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਲਾਤ ਕਾਸਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋਣਗੇ PW-8 ਅਤੇ PW-10 ਦੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ. ਕੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਹੋਰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਵਾਲੇ ਜਵਾਬ ਹਨ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਦਵਿੰਦਰ। PW-10 ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਸਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪੜਦਾਦਾ ਅਤੇ ਪੜਦਾਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਵਿੰਦਰ ਜੱਗ ਲਾਲ ਸੀ। PW-8 ਜੋ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਮੰਨੇਗਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਦਾਦਾ ਜੁਡ ਲਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਦੱਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਕੌਣ ਹੈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਜੁਗ ਲਾਲ ਦਾ ਪੋਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਸੱਚੇ ਭਰਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਜੋ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਵਿੰਦਰ ਦਾ ਭਰਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ ਬਿਆਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ:-

"ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਭਾਵ ਅਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਮੁਕੇਸ਼ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੇ ਅੰਤਿਮ

ਸੰਸਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪੀਡਬਲਿਊ-8 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ, ਭਰੋਸਾ ਜਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ।"

30. ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ, ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪੂਨਮ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਹੈ; ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਵਿੰਦਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ; ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਕਾਟਾਂਵਾਲਾ ਲਾਂਘੇ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ; ਕੀ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਥਾਨ; ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਖੋਹ ਲਈ ਅਤੇ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਉਸਦੀ ਚੁੰਨੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗਵਾਹ ਪੂਨਮ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਬਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਹੈ ਕਿ ਪੂਨਮ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਵਿਗਾੜਨ ਲਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਦਾ ਮਨੋਰਥ.

31. ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਿਸੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਉਕਤ ਤੱਥ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯੂਪੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। v. ਬਾਬੂ ਰਾਮ 8 . ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੋਝ ਹੈ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੋ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, 'ਤੇ ਹੈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਬੂਤ, ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗਵਾਹ ਜੋ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਅਨੁਮਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਿਰਫ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਯਕੀਨਨ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ / ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਰਾਦਾ ਜੋ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਹਬੀਬੁੱਲਾ ਸ਼ੇਖ ਅਤੇ ਐਨਆਰ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ. v. ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ & Ors.9 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"ਸਬੂਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 (ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ 'ਸਬੂਤ ਐਕਟ') ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 60, 64 ਅਤੇ 91 ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਇਹ ਸਸਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰੇ। ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਤੌਲ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨੋਟ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਪਰੀਤ ਅਰਥ ਕੱਢ ਸਕਦੀ ਹੈ"

32. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਦਾ ਦਾਇਤਵ/ਭਾਰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਭਾਰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੂਨਮ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ, ਜੇ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

33. ਹੁਣ, ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਚੇਨ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਕੜੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ, 'ਮੋਟਿਵ', ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, 'ਮੋਟਿਵ' ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੋਟਿਵ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖੋ ਜਗਦੀਸ਼ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਾ)। 'ਮੋਟਿਵ' ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ

ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਰ ਇੱਛਾਸ਼ਕਤੀ ਕਾਰਜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਸੰਭਵਤਃ, ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-9 ਨੇ 29.05.1999 ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਮੋਟਿਵ ਵਜੋਂ ਸੁਝਾਇਆ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਰਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਅੱਠ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੇਵਿੰਦਰ ਬਚ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਮੋਟਿਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ/ਅਪਹਰਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀਆਂ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੋਟਿਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ, ਪੂਨਮ, ਨੂੰ 25.06.1999 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਟਾਰੀਵਾਲਾ ਪਾਸੇਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਮੋਟਿਵ ਸੀ ਜੋ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ 7 ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਕੈਨਿੰਗ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਪੂਨਮ ਅਤੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਦੇ ਦਿਨ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਪੂਨਮ ਅਤੇ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਘਟਨਾ ਦੇ ਦਿਨ ਤੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਮਝੌਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਉਕਤ ਮੋਟਿਵ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-7 ਦਿਆ ਨੰਦ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਾਹਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਭਿਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਟਿਵ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਜਾਂ ਅਨਿਆਂਇਕਤਾ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਨਿਪਟਾਂਗੇ। ਇਹ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੈਣ, ਪੂਨਮ, ਨੂੰ ਉਕਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਭੈਣ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਇੱਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੂਨਮ ਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਅਭਿਯੋਜਨ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਨਮ ਇੱਕ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਇੱਕ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਕੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਭਿਯੋਜਨ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ, ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਵੀ ਅਭਿਯੋਜਨ ਸਿਰਫ਼ ਪੀਡਬਲਯੂ-7 ਅੱਗੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤਿਰਿਕਤ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

34. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਭਿਯੋਜਨ ਵੱਲੋਂ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰ□ੰਖਲਾ ਵਿੱਚ ਅਗਲੀ ਕੜੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-7 ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤਿਰਿਕਤ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਤਿਰਿਕਤ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਫੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੈਣਾ ਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਗਵਾਹ ਦੀ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

35. ਚੱਤਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਨਜ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਸਖਤ ਪਰੀਖਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਤਿਰਿਕਤ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

36. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ :

"ਅਤਿਰਿਕਤ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਤਿਰਿਕਤ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਸਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਹੱਤਤਾ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।"

37. ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"8. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਾਂਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਬੋਲੇ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਕ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਾਧੂ-ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਵੈਇੱਛਤ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੀ ਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ. ਵਾਧੂ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਪੱਖ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੂਰੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਜਿੱਥੇ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਵਾਂਗ ਇਕਬਾਲ ਵੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਜੇਕਰ ਅਸਲ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕੇਸ ਦੇ. ਜੇਕਰ ਪਦਾਰਥ ਖੁਦ ਦੋਸ਼ੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਯਾਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਸ਼ਬਦ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਕੋਈ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ ਕੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗਵਾਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੇ ਗਏ ਅਸਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇਗਾ ਅਸਪਸ਼ਟ ਬਿਆਨ. ਜੇਕਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਦੁਹਰਾਓ ਕੇਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਕਸਰ ਵਾਧੂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿਆਂਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੋਸਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦੇ ਕੋਲ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਲਈ ਹੈ ਗਵਾਹ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕੀ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਗਵਾਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕਬਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵੈਇੱਛਤ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਸਪੱਸ਼ਟ, ਖਾਸ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

38. PW-7 ਦਯਾ ਨੰਦ ਉਹ ਗਵਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਥੇ ਦੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤਿਰਿਕਤ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾ◌ਂਖਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੜੀ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। PW-7 ਦਯਾ ਨੰਦ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਥੇ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ), ਉਸ ਦੇ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਉਸ ਕੋਲ ਆਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਵਿੰਦਰ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਤੱਥ, ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇਗਾ:-

"09.07.1999 ਨੂੰ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੋਸ਼ੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਵਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਸੁਖਬੀਰ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 25-6-99 ਨੂੰ ਉਹ ਜ਼ਿਲੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਏ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਵਿੰਦਰ ਅਤੇ ਪੂਨਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੂਨਮ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸਦੀ ਚੁੰਨੀ ਖੋਹ ਕੇ ਦਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਐਂਬੈਸਡਰ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਸਟਾਫ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਸਟਾਫ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਈ ਸੋਨੀਪਤ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸੀ.ਆਈ.ਏ ਸਟਾਫ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅੱਗੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹ ਕਬੂਲੇ। ਮੇਰਾ ਬਿਆਨ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।"

39. ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਨਿਆਇਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ PW-7 ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾਉਂਦੀ

ਹੈ। ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਕਾਰਕ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਯੋਗ ਹਨ ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ, ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਤਲ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 08.30 ਵਜੇ 25.06.1999 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ 28.06.1999 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨਹਿਰ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਅਤੇ 03.07.1999 ਨੂੰ PW-8 ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, PW-10 ਮੁਕੇਸ਼ ਦੇ ਬਿਆਨ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। PW-8, PW-7 ਦਾ ਭਰਾ ਅਤੇ PW-10 PW-8 ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ। PW-7 ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ 09.07.1999 ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਬੂਲਨਾਮਾ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ 02.03.2001 ਨੂੰ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾ(ਫ) ਚਾਚਾ ਹੈ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਵਿੰਦਰ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਗਵਾਹ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ (ਇੱਥੇ ਦੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ) ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ।

"ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 28-6-1999 ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦਵਿੰਦਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਦਵਿੰਦਰ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਸਹੀ ਤਾਰੀਖ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਮੌਜੂਦਗੀ. ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਆਜ਼ਾਦ, ਉਸਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੁਕੇਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਰਵਨ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕੀ ਸਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਅਗਲੀ ਤਰੀਕ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਣਾ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ 9-7-1999 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਪਿੰਡ ਆਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖਿਆ. ਜਦੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੋਵਿੰਦ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਪਿੰਡ ਨਾਹਰੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

40. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-8 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-10 ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਦਵਿੰਦਰ ਤੰਦੂਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੀ (ਜੇ ਉਹ ਉੱਥੇ ਸਨ ਤਾਂ) ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕੀ ਸੀ, ਜੋ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-7 ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਬਾਹਰ ਦੀ ਕਬੂਲਾਤ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ।

41. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਭਰੋਸੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰ◌ੰਖਲਾ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਕੜੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਚੁੰਨੀ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਮਦਗੀ ਲਈ ਇਕੋ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਹਨ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਫਿਰ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਐਸ.ਐਚ.ਓ., ਪੀ.ਐਸ. ਮਹਿਮ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੀਡਬਲਿਊ-6 ਜੋ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਐਸ.ਆਈ.-ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਸਟਾਫ, ਹਾਪੇਨਡ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ 'ਚੁੰਨੀ' ਅਤੇ ਪਰਸ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ:– "ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।" ਚੁੰਨੀ ਅਤੇ ਪਰਸ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਆਮ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸੁਲਭ ਹੈ" ਪੀਡਬਲਿਊ-14 ਵੀ ਉਕਤ ਬਰਾਮਦਗੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸਥਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸੁਲਭ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਨਾ-ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-6 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-14 ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨਾਲ, ਚੁੰਨੀ ਅਤੇ ਪਰਸ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

42. ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਅਵਲੋਕਨ, ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ। ਸਾਡੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਚੇਨ

ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਕੜੀ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 301, 300 ਅਤੇ 302, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਇਕੱਠੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਤੀਜਤਨ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਆਰ.ਏ. ਨੰਬਰ ਡੀ-671-ਡੀ.ਬੀ. ਦੇ 2002 ਅਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਏ. ਨੰਬਰ ਡੀ-685-ਡੀ.ਬੀ. ਦੇ 2002 ਦਾ ਚੁਣੌਤੀਯੋਗ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 1219/2000 ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 17/2000 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਕਿ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਸੋਨੀਪਤ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੰਦਿਆਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਪੀਲਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate